

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV TA‘LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
TOSHKENT DAVLAT SHARQSHUNOSLIK UNIVERSITETI**

**DIPLOMATIYA ASOSLARI
FANINING O‘QUV DASTURI**

Bilim sohasi: 300000 – Ijtimoiy fanlar, jurnalistika va axborot
Ta‘lim sohasi: 310000 – Ijtimoiy va xulq atvoriga mansub fanlar
Ta‘lim yo‘nalishi: 60310200 – Xalqaro munosabatlar

Toshkent-2025

Tashqi siyosat va xalqaro iqtisodiy
munosabatlar instituti direktori

Xalqaro munosabatlar kafedrasi mudiri

ARM boshlig'i

G. Arifjanov

S. M. Bo'ronov

M.M. Yuldasheva

Fan/modul kodi DIPA1204	O'quv yili 2025-2026	Semestr 2	ECTS - Kreditlar 4	
Fan/modul turi Majburiy	Ta'lim tili O'zbek/rus		Haftadagi dars soatlari 4	
1.	Fanning nomi	Auditoriya mashg'ulotlari (soat)	Mustaqil ta'lim (soat)	Jami yuklama (soat)
	Diplomatiya asoslari	48	72	120
2.	<p style="text-align: center;">I. Fanning mazmuni</p> <p>Fanni o'qitishdan maqsad – talabalarda diplomatiya asoslariga oid nazariy va amaliy bilimlarni berish, mazkur yo'nalishga mos tasavvur va ko'nikmalarni rivojlantirishdir.</p> <p>Fanning vazifasi - diplomatiya tarixi, diplomatik xizmatning rivojlanishi, huquqiy asoslari haqida nazariy bilim va amaliy ko'nikmalarni shakllantirish, tashqi siyosiy faoliyat va diplomatik munosabatlarning rivojlanish tendentsiyalari mohiyatini ochib berish.</p> <p>Mazkur fan dasturi xalqaro tan olingan reytinglarda birinchi 300 talik ro'yxatga kiruvchi Aberdeen universiteti (University of Aberdeen (ARWU 264th)) xorijiy tajribasini inobatga olgan holda takomillashtirildi.</p> <p>https://www.abdn.ac.uk/registry/courses/postgraduate/2025-2026/politics and international relations/pi5034</p> <p style="text-align: center;">II. Asosiy nazariy qism (ma'ruza mashg'ulotlari)</p> <p style="text-align: center;">II.I. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi:</p> <p style="text-align: center;">1-mavzu. Diplomatiya tushunchasi va tarixi</p> <p>Kursning predmeti va maqsadlari. Diplomatiyaning mazmun-mohiyati, diplomatiya haqidagi nazariy qarashlar va ilmiy yondashuvlar. Qadimgi dunyoda diplomatik xizmat, dastlabki elchilik munosabatlari. O'rta asrlarda diplomatik xizmatning rivojlanishi va o'ziga xos xususiyatlari. XX asr diplomatiyasi. Zamonaviy davr diplomatik munosabatlarining rivojlanishi va diplomatik xizmatning ahamiyati.</p> <p style="text-align: center;">2-mavzu. Davlat tashqi siyosiy faoliyat organlari va diplomatik vakolatxonalar</p> <p>Davlat boshqaruv organlari va diplomatiya. Tashqi siyosat tushunchasi. Tashqi siyosiy faoliyat organlari: prezident, parlament, tashqi ishlar vazirligining vakolatlari. Tashqi siyosat faoliyatning konstitutsiyaviy va ixtisoslashgan organlari. Xalqaro va mintaqaviy tashkilotlardagi diplomatik vakolatxonalar. Chet ellardagi diplomatik va konsullik vakolatxonalar, maxsus missiyalar. Diplomatik vakolatxonalarining tuzilishi.</p>			

3-mavzu. Diplomatiya turlari va diplomatik amaliyot

Xalq diplomatiyasi. Madaniy diplomatiya. Iqtisodiy diplomatiya. Parlament diplomatiyasi. Ta'lim diplomatiyasi. Kuch diplomatiyasi. Dollar diplomatiyasi. Mediya diplomatiyasi. Diplomatiya turlarining ahamiyati. Diplomatiya turlarining rivojlanishi va o'ziga xos xususiyatlari. Kasbiy diplomatiyaning turli ko'rinishlari: raqamli va jamoat diplomatiyasi.

4-mavzu. Diplomatik til va kommunikatsiyalar

Diplomatik tilning ahamiyati va mohiyati. Diplomatik tilning tarixi va rivojlanishi. Diplomatik iboralar. Diplomatik nutq va ritorikaning ta'siri. Do'stona va nodo'stona harakat uchun qo'llaniladigan so'zlar va iboralar. Diplomatik yozishma turlari: shaxsiy nota, verbal nota, esdalik xati, memorandum, yarim rasmiy shaxsiy xat.

5-mavzu. Diplomatiyaning global siyosatdagi o'rni

BMT, Yevropa Ittifoqi, YXHT, ShHT, MDH va boshqa xalqaro tashkilotlarning diplomatiya va diplomatik xizmatni rivojlantirishdagi o'rni. Davlatlar o'rtasidagi munosabatlarni rivojlantirishda va nizolarni tinch yo'l bilan hal etishda diplomatiyaning o'rni.

6-mavzu. Diplomatiyadagi zamonaviy muammolar

XXI asrda xalqaro munosabatlardagi zamonaviy diplomatiyaning nazariyasi va amaliyotidagi muammolarni o'rganish, xususan, diplomatik vakillikning zamonaviy ko'rinishlari, diplomatiyada ayollar va gender masalalari, diplomatik nazariyalarning amaliyotda qo'llanilishi, kiber xavfsizlik, ekologik diplomatiya.

7-mavzu. Xalqaro shartnomalar va ularni yuritishning tarixiy aspektlari

Diplomatiyada xalqaro shartnomalarning ahamiyati. Xalqaro shartnomalar tarixi. Ikki tomonlama va ko'p tomonlama diplomatik munosabatlar va shartnomalar. "Xalqaro shartnomalar huquqi to'g'risida"gi Vena konvensiyasi (1969 yil). Xalqaro shartnomalarning turlari va xalqaro shartnomalarning tili. Rozilik bildirish, ratifikatsiya, parafirlash, al'ternat qoidasi, shartnomalarni saqlash. Shartnomalarga amal qilish.

8-mavzu. Diplomatiya tarixining yirik namoyandalari

Diplomatiyaning rivojlanishida tarixiy shaxslarning o'рни va roli. Amir Temur, Yuliy Sezar, Kardinal Richelieu, Fransua de Kallier, Taleyron, Otto von Bismark, A.Gromiko, Lord Solsberi va boshqa diplomatiyaning muhim tarixiy shaxslari.

9-mavzu. Diplomatiya va sun'iy intellekt

Sun'iy intellektni xalqaro munosabatlarga ta'siri, diplomatiyada sun'iy intellektni o'рни, sun'iy intellekt bo'yicha xalqaro kelishuvlar, standartlar va siyosat.

10-mavzu. Diplomatiyada davlat boshqaruvlarining asosiy elementlari

Diplomatik muzokaralar, davlat tashriflari: davlat, rasmiy, ishchi, norasmiy tashriflar. Protokol xizmatlari, delegatsiyalar va muzokaralar kun tartibi.

11-mavzu. O'zbek diplomatiyasining tarixi

O'zbek elchilik munosabatlarining tarixiy ildizlari. Qadimgi qo'lyozmalarda: "Avesto" bitiklari, "Osorul boqiya", "Qutadg'u bilik"da (Saodatga yo'llovchi bilim) elchilik masalalari va ularning ahamiyati. O'rta asrlarda diplomatik munosabatlar: "Siyosatnoma", "Temur Tuzuklari", "Zafarnoma" va boshqalarning ahamiyati. "Boburnoma", "Tarixi Rashidiy", "Humoyunnoma"da diplomatik munosabatlar haqida ma'lumotlar. Xonliklar davrida diplomatiya: Xoja Samandar Termiziyning "Dastur ul-muluk" asari, Salimiyning "Kashkuli Salimiy" asarlarida diplomatik munosabatlar.

12-mavzu. O'zbekiston Respublikasi diplomatik munosabatlarining asoslari

Mustaqil O'zbekistonning diplomatik munosabatlarini boshlanishi, uning tashkiliy va huquqiy asoslari, ikki tomonlama va ko'p tomonlama munosabatlarni o'rnatishi. O'zbekiston diplomatiyasining o'ziga xos xususiyatlari. O'zbekiston diplomatiyasining muvaffaqiyatlari. Zamonaviy davr O'zbekiston diplomatiyasining ustuvorliklari.

III. AMALIY MASHG'ULOTLARI BO'YICHA KO'RSATMA VA TAVSIYALAR

Diplomatiya asoslari fani bo'yicha amaliy mashg'ulotlar uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi:

1. "Diplomatiya asoslari" faniga kirish
2. Diplomatik xizmat tarixi va asoslari
3. Davlat hokimiyati organlari tizimida diplomatiyaning o'rni
4. Diplomatik vakolatxonalar va ularning asosiy funksiyalari
5. Xalq, madaniy, iqtisodiy va parlament diplomatiyasining ahamiyati
6. Diplomatik tilning diplomatik munosabatlardagi o'rni
7. Xalqaro shartnomalar va ularni yuritishning tarixiy va zamonaviy jihatlari
8. Diplomatik yozishmalarning mazmun-mohiyati va ko'rinishlari
9. Qadimgi va zamonaviy davr diplomatlarining yirik namoyandalari
10. Diplomatik missiyaning boshlanishi va tugashi bilan bog'liq jarayonlar
11. O'zbek diplomatiyasining rivojlanish bosqichlari
12. O'zbekistonning ikki va ko'p tomonlama diplomatik munosabatlari

IV. MUSTAQIL TA'LIM VA MUSTAQIL ISHLAR

Mustaqil ta'lim uchun tavsiya etiladigan topshiriqlar:

- o'tilgan mavzuni chuqur o'rganishlari uchun darslik, o'quv materiallari bilan faol ishlash;
- ma'ruza, amaliy mashg'ulotlar va imtihonlarga oldindan tayyorgarlik ko'rish, vaqtdan unumli foydalanish;
- fan (modul)lar bo'yicha mustaqil ta'lim topshiriqlarini belgilangan muddatlarda taqdim etishi;
- mustaqil ta'lim topshiriqlarini bajarishda plagiat (ko'chirmakashlik)ga yo'l qo'ymasligi;
- kichik guruhlarda hamkorlikdagi mustaqil ta'lim topshiriqlarini bajarishda jamoaning umumiy maqsadiga mos harakat qilishi, o'ziga yuklatilgan vazifalarni o'z vaqtida bajarishi.

Mustaqil ta'limni tashkil etishda fanning xususiyatini inobatga olgan holda quyidagi shakllardan foydalanish tavsiya etiladi:

- mavzu yuzasidan tahliliy ma'lumot (esse) tayyorlash;
- kurs ishi (loyihasi)ni bajarish;
- aniq mavzu bo'yicha tahliliy taqdimot (prezentatsiya) tayyorlash;
- berilgan muammoni keng tahlil qilish, unga ta'rif va xulosalarni berish;
- amaliyotdagi mavjud muammoning yechimini topish, test, munozarali savollar va topshiriqlar tayyorlash orqali loyihalar ishlash ko'nikmasini shakllantirish;
- ilmiy maqola, tezislari va ma'ruza tayyorlash;

"Diplomatiya asoslari" fanidan mustaqil ish sifatida quyidagi mavzulardan berilishi tavsiya etiladi:

1. Qadimgi dunyo diplomatiyasi: Rim va Yunonistonda ilk diplomatik faoliyat
2. O'rta asrlarda diplomatik munosabatlarning rivojlanishi.
3. Amir Temur va Temuriylar davrida diplomatik faoliyat.
4. 1648-yilgi Vestfaliya shartnomasining diplomatik munosabatlarning rivojlanishiga ta'siri .

5. 1815-yilgi Vena Reglamenti va uning diplomatik faoliyat rivoji uchun ahamiyati.
6. Xalqaro shartnomalar va ularni yuritish tarixi .
7. Vudro Vilsonning “ochiq diplomatiya” tashabbusi
8. “Ad hoc” diplomatiya va “Rezident” diplomatiyaning paydo bo‘lish bosqichlari, orasidagi farqlar.
9. 1961-yilgi “Diplomatik munosabatlar to‘g‘risida”gi Vena konvensiyasi va 1963-yilgi “Konsullik munosabatlari to‘g‘risida”gi Vena konvensiyasi.
10. Diplomatik tilning ahamiyati.
11. Parlament diplomatiyasining paydo bo‘lishi.
12. Diplomatik yozishmalarning turlari.
13. Xalq diplomatiyasining rivojlanishi.
14. Diplomatiya tarixidagi mashhur diplomatlar.
15. Global muammolarni hal qilishda Sammit diplomatiyasining o‘rni .
16. Konferensiya diplomatiyasining paydo bo‘lishi va rivojlanishi.
17. Mustaqil O‘zbekistonda diplomatik munosabatlarning rivojlanishi.
18. O‘zbekistonning ikki tomonlama va ko‘p tomonlama diplomatiyasi.

Mustaqil o‘zlashtiriladigan mavzular bo‘yicha talabalar tomonidan taqdimot tayyorlash tavsiya etiladi.

3. **V. Fan o‘qitilishining natijalari (shakllanadigan kompetentsiyalar)**

Talaba bilishi kerak:

- Ushbu fanga bog‘liq bo‘lgan o‘quv fanlarini o‘zlashtirish doirasida diplomatiya asoslari xususiyatlarini o‘rganish to‘g‘risida, diplomatiya tarixi, diplomatik xizmatlarni rivojlanishi, huquqiy asoslari haqida bilimlarga ega bo‘lish haqida ***tasavvurga ega bo‘lish;***
- Diplomatiya bilan bog‘liq voqea-hodisalarni tushunish, diplomatik korpuslar va tashqi ishlar vakolatxonalarining faoliyati bo‘yicha ma‘lumotlarni izlash va tanlay olish, tashqi siyosiy faoliyat va diplomatik munosabatlarning rivojlanish tendentsiyalarini tasniflash va baholash ***ko‘nikmalariga ega bo‘lish;***
- Diplomatiya asoslari bilan bog‘liq jarayonlarni o‘rganish va tadqiq etishda asosiy tahlil usullarni qo‘llay olish, siyosiy vaziyatning holati va rivojlanish mohiyatini aniqlay olishi va tahlil qila bilish, ikki va ko‘p tomonlama diplomatik munosabatlarni rivojlanish tamoyillarini tahlil va ularni ilmiy asosda talqin qila olish ***malakalariga ega bo‘lishi kerak;***

4.

VI. TA‘LIM TEXNOLOGIYALARI VA METODLARI:

	<ul style="list-style-type: none"> • ma'ruzalar; • interfaol keys-stadilar; • seminarlar (mantiqiy fiklash, tezkor savol-javoblar); • guruhlarda ishlash; • taqdimotlarni qilish; • individual loyihalar; • jamoa bo'lib ishlash va himoya qilish uchun loyihalar.
5.	<p style="text-align: center;">VII. Kreditlarni olish uchun talablar:</p> <p>Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'la o'zlashtirish, tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish, mustaqil ta'lim bo'yicha hamda joriy, oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo'yicha yozma ish va/yoki og'zaki imtihonni topshirish.</p>
6.	<p style="text-align: center;">VII. ASOSIY VA QO'SHIMCHA O'QUV ADABIYOTLAR HAMDA AXBOROT MANBALARI</p> <p style="text-align: center;">Asosiy adabiyotlar</p> <ol style="list-style-type: none"> ✓ 1. Хидоятлов Г.А. Основы дипломатии. Ташкент, УМЭД, 2002. ✓ 2. Миркасымов С.М., Рахимова М.А. Дипломатическая служба: теория и практика. Учеб. пос. –Т., 2004. - 222 с. ✓ 3. Sayfullayev D.B. Xorijiy davlatlar diplomatik xizmati. O'quv qo'llanma. – T.: TDSHU, 2022 y. – 264 b. — 4. Jacob, S. O., Vincent, P., & Iver, N. (2015). Diplomacy and the Making of World Politics. ✓ 5. Constantinou, C. M., Sharp, P., & Kerr, P. (2016). The SAGE handbook of diplomacy. — 6. Kіçmari, S. (2024). Introduction Into Diplomacy. Springer Nature. <p style="text-align: center;">Qo'shimcha adabiyotlar</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston demokratik o'zgarishlar, keng imkoniyatlar va amaliy ishlar mamlakatiga ayanmoqda: o'quv qo'llanma / Sh. Mirziyoyev. – 2021. 2. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston strategiyasi: o'quv qo'llanma / Sh. Mirziyoyev. – 2021. 3. Mirziyoyev Sh.M. Inson qadri, uning huquq va erkinliklari, qonuniy manfaatlar uchun: o'quv qo'llanma / Shavkat Mirziyoyev. – 2022. 4. Mirziyoyev Sh.M. Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy bahodir. O'quv qo'llanma / Sh. Mirziyoyev. – 2020. 6. Dittmer, J. (2017). Diplomatic material: Affect, assemblage, and foreign policy. Duke University Press.

7. Harr, J. E. (2015). *The professional diplomat*. Princeton University Press.

Scopusdan maqolalar

8. Manor, I., & Huang, Z. A. (2022). Digitalization of public diplomacy: Concepts, trends, and challenges. *Communication and the Public*, 7(4), 167-175. <https://doi.org/10.1177/20570473221138401>

9. Grincheva, N. (2024). The past and future of cultural diplomacy. *International Journal of Cultural Policy*, 30(2), 172-191. <https://doi.org/10.1080/10286632.2023.2183949>

Axborot manbalari

10. www.gov.uz – O‘zbekiston Respublikasi hukumat portali.

11. www.lex.uz – O‘zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari ma’lumotlari milliy bazasi.

12. www.mfa.uz – O‘zbekiston Respublikasi Tashqi Ishlar Vazirligi rasmiy sayti

13. www.dunyo.info/uz O‘zbekiston Respublikasi Tashqi Ishlar Vazirligi axborot agentligi

14. www.zivonet.uz;

15. www.bilim.uz;

16. www.uza.uz

7. Fanning o‘quv dasturi “Xalqaro munosabatlar” kafedrasida ishlab chiqilgan va 202 -yil “__” _____dagi “__” -sonli bayonnomasi bilan ma’qullangan.

O‘quv dasturi Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti Kengashining 202 yil “__” _____dagi _____ sonli bayoni bilan tasdiqlangan.

8. **Fan/modul uchun mas’ullar:**

M.A. Asrorxo‘jayeva– TDSHU, “Xalqaro munosabatlar” kafedrasida katta o‘qituvchisi, s.f.f.d. (PhD)

9. **Taqrizchilar:**

D.B. Sayfullayev – TDSHU, “Xalqaro munosabatlar” kafedrasida professori, tarix fanlari doktori

E.S. Sultanova – JIDU “Siyosatshunoslik” kafedrasida professori, siyosiy fanlar doktori